Hoofdlijnenverslag van de internetconsultatie

‘Publieke consultatie Joint Letter of Intent met Tata Steel’

Het hoofdlijnenverslag is een samenvatting van de ingediende reacties. Het verslag is als volgt opgebouwd:

- Algemene informatie over de internetconsultatie
- Algemene informatie over de reacties, waarbij wordt ingegaan op de respondenten en de hoofdlijnen uit de reacties
- Toelichting reacties per thema

1. Algemene informatie over de internetconsultatie

In het kort

De Nederlandse overheid wil met Tata Steel Nederland (TSN) een maatwerkafspraak maken, om versneld stappen te zetten naar groenere, schonere en meer circulaire staalproductie in de IJmond. Hiermee wordt een flinke daling van de uitstoot van CO2 en andere schadelijke stoffen bereikt. Ook wordt de economische en strategische waarde van staalproductie voor Nederland en Europa behouden.

TSN is voor de IJmond en Nederland een belangrijk bedrijf. Het staal dat TSN produceert wordt wereldwijd gebruikt voor gebouwen, machines, auto’s en windmolens.
Dit hebben we nu en in de toekomst hard nodig. Maar TSN is ook de grootste industriële uitstoter van CO2 en stikstof van Nederland. Ook komen bij de productie van staal veel andere stoffen vrij die slecht zijn voor het milieu en de gezondheid van omwonenden.

De ministeries van Klimaat en Groene Groei (KGG) en Infrastructuur en Waterstaat (IenW) en de Provincie Noord-Holland hebben een intentieovereenkomst (Joint Letter of Intent (JLoI)) ondertekend met TSN. In deze JLoI staan de beoogde doelen en projecten voor het verduurzamen en schoner maken van de staalproductie bij TSN in IJmuiden. De JLoI is een tussenstap richting een uiteindelijke maatwerkafspraak. De JLoI beschrijft de intenties en inspanningen om tot een maatwerkafspraak met resultaatsverplichtingen te komen.

Voor wie is dit belangrijk?

- Omwonenden van Tata Steel Nederland;
- Nederlandse/Europese burgers in het algemeen;
- Tata Steel Nederland en Tata Steel Limited;
- Bevoegd gezag: Provincie Noord-Holland;
- Omgevingsdiensten: Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied, Omgevingsdienst IJmond en Omgevingsdienst Noord-Holland Noord;
- Publieke instanties: Rijkswaterstaat, GGD, RIVM, ILT;
- Belangengroepen en NGO’s;

- Vakbonden en werknemersorganisaties;
- Europese staalproducenten.

Wat is het doel?

Het doel van de in de JLoI omschreven projecten is het verduurzamen en schoner maken van de staalproductie van TSN door het fors verminderen van de uitstoot van CO2, stikstof en andere schadelijke stoffen.

De totale verwachte investering bedraagt [4 - 6,5 miljard] euro. TSN en moederbedrijf Tata Steel Limited (TSL) investeren hiervan [2,3 - 4,0 miljard] euro zelf. De Nederlandse overheid wil TSN ondersteunen met een maatwerksubsidie van maximaal 2 miljard euro; hiervan is 1,4 miljard euro bestemd voor de verduurzaming van de productie en 600 miljoen euro voor maatregelen voor de verbetering van de gezondheid en leefomgeving. TSN investeert ongeveer 60% en de Nederlandse overheid draagt ongeveer 40% van de totale investering bij. De precieze verdeling is afhankelijk van de onzekerheden in de voorgenomen investeringen.

Met de uiteindelijke beoogde maatwerkafspraak willen TSN en de Nederlandse overheid onder andere de volgende doelen behalen. Deze doelen zijn als intenties vastgelegd in de JLoI:

- Een afname tot 57% van de CO2-uitstoot van TSN (tot 7,2 Mton CO2-reductie). Dit staat gelijk aan ongeveer 5% van de totale CO2-uitstoot in Nederland.
- Een afname van ruim 40% van de totale stikstofuitstoot van TSN.
- Een afname van 35% van de uitstoot van fijnstof, één van de meest schadelijke stoffen voor de gezondheid van omwonenden.
- Een significante afname van de uitstoot van andere schadelijke stoffen, zoals lood.

Wat is gevraagd?

Bij de consultatie van de JLoI met TSN zijn een aantal vragen meegegeven:

1. Reageert u als omwonende, werknemer van Tata Steel, bedrijf, maatschappelijke organisatie, overheidsinstantie of als betrokken burger?
2. Wat vindt u van de gestelde doelen in de Joint Letter of Intent met Tata Steel (artikel 3)?
3. Wat vindt u van de gekozen projecten om Tata Steel te verduurzamen en de gezondheid te verbeteren (artikel 6)?
4. Wat vindt u van de verhouding van het voorgenomen subsidiebedrag tot de doelen en projecten van de Joint Letter of Intent (artikel 7)?
5. Als u namens een bedrijf reageert, wat is volgens u het effect van de voorgenomen subsidie op de concurrentie tussen bedrijven?

2. Algemene informatie over de reacties

Respondenten

Van 7 november tot en met 19 december 2025 kon worden gereageerd op de JLoI met TSN. In totaal zijn 444 reacties ingediend, hiervan zijn er 353 openbaar, waaronder 2 dubbele inzendingen.

Indeling van de reacties

Respondenten konden zichzelf indelen in de volgende categorieën: omwonende, werknemer, oud-werknemer, betrokken burger, overheidsorganisatie, bedrijf of maatschappelijke organisatie. Omdat veel respondenten zichzelf tot meerdere van deze categorieën toerekenden, is gewerkt met een vaste volgorde om tot een eenduidige categorisering te komen. Daarbij kwam naar voren dat de categorieën omwonende, (oud-)werknemer en betrokken burger vaak in combinatie werden genoemd.

Respondenten die aangaven omwonende te zijn, zijn ingedeeld in de categorie omwonenden, ook wanneer zij daarnaast aangaven ook (oud-)werknemer of betrokken burger te zijn, dit betreft 52 respondenten. Voor respondenten die zichzelf niet als omwonende beschreven, is gekeken of zij aangaven werknemer of oud-werknemer van TSN te zijn (geweest). Deze groep is onder de categorieën werknemers en oud-werknemers geplaatst. Respondenten die zichzelf aanduidden als betrokken burger, overheidsorganisatie, bedrijf of maatschappelijke organisatie zijn rechtstreeks in deze categorieën opgenomen. Respondenten die geen van de achtergrondcategorieën uit de internetconsultatie hadden ingevuld, zijn in de categorie overig geplaatst.

De respondenten zijn:

- 380 particulieren (ongeveer 86% van de reacties) waarvan;
    - 153 omwonenden (ongeveer 35% van het totaal);
    - 93 oud-werknemers TSN (ongeveer 21% van het totaal);
    - 90 betrokken burgers (ongeveer 20% van het totaal);
    - 44 huidige werknemers TSN (ongeveer 10% van het totaal);
- 17 maatschappelijke organisaties (ongeveer 3,8% van de reacties);
- 17 organisaties uit het bedrijfsleven (ongeveer 3,8% van de reacties);
- 3 lokale overheden (ongeveer 0,7% van de reacties);
- 25 overig; hierbij is de achtergrond onbekend (ongeveer 5,7% van de reacties).

Hoofdlijnen uit de reacties

Uit de reacties op de internetconsultatie zijn inhoudelijk twee hoofdlijnen te benoemen:

- De reacties zijn overwegend instemmend, maar de inhoudelijke oordelen over de JLoI lopen uiteen

1. De reacties zijn in 5 hoofdthema's te onderscheiden

1. Reacties zijn overwegend instemmend, maar inhoudelijke oordeel over JLoI loopt uiteen

De meeste respondenten zijn overwegend instemmend over de JLoI. De oordelen over de inhoud van de JLoI zijn desondanks verschillend. Het algemene oordeel varieert van overwegend instemmend tot kritisch, en ook over de afzonderlijke projecten binnen de JLoI verschillen de meningen sterk. Er komt uit de reacties dus geen eenduidig beeld naar voren over de JLoI als geheel of de verschillende onderdelen hiervan. Wel valt op dat de overwegend instemmende reacties vaak veel beknopter zijn dan de kritische reacties. Zo zijn er kritische respondenten die zeer uitgebreid hebben gereageerd met meerdere pagina's aan uitleg en (wetenschappelijke) onderbouwing.

Het algemeen oordeel is als volgt verdeeld:

- Overwegend instemmend: 312 reacties (ongeveer 70% van het totaal);
- Kritisch: 111 reacties (ongeveer 25% van het totaal);
- Blanco reacties: 8 reacties (ongeveer 2% van het totaal);
- Onduidelijk: 7 reacties (ongeveer 2% van het totaal);
- Neutraal: 4 reacties (ongeveer 1% van het totaal).

2. Belangrijkste thema's in de reacties

Op basis van de reacties worden vijf hoofdthema's onderscheden:

1. Doelen van de maatwerkafspraak
2. Lokale economische impact
3. Staatssteun
4. Projecten
5. Vertrouwen en verantwoording van TSN

Toelichting op de hoofdthema's:

- **Hoofdthema 1: Doelen van de maatwerkafspraak**

  Het eerste hoofdthema gaat over de maatschappelijke doelen van de JLoI, waaronder het terugdringen van emissies van CO2, stikstof en schadelijke stoffen, het verbeteren van de impact op de leefomgeving, het waarborgen van de gezondheid van werknemers en omwonenden, en het vergroten van de circulariteit van het productiebedrijf.

- **Hoofdthema 2: Lokale economische impact**

  Het tweede hoofdthema gaat om de economische gevolgen van keuzes rond TSN voor de IJmond. Denk hierbij aan directe werkgelegenheid en de bredere regionale impact op toeleveranciers, afnemers en andere economische activiteiten in de omgeving.

- **Hoofdthema 3: Staatssteun**

  Dit thema gaat over de voorgenomen publieke bijdrage aan de maatwerkafspraak met TSN en de voorwaarden die daarbij horen. Daarbij komen onderwerpen aan bod zoals subsidiabiliteit, proportionaliteit, de bedrijfseconomische haalbaarheid van de transitie en de mogelijke effecten op de Europese interne markt.

- **Hoofdthema 4: Projecten**

  Het vierde hoofdthema gaat over de concrete technische en bedrijfsmatige projecten om TSN te verduurzamen en de gezondheid en leefomgeving te verbeteren. Dit betreft onder andere het DRP–EAF-project, milieumaatregelen zoals de overkapping van opslagplaatsen, het afvangen en opslaan van CO2 uitstoot (CCS), het gebruik van groene energiebronnen in de productie en projecten gericht op staalslakken en hergebruik van schroot.

- **Hoofdthema 5: Vertrouwen en verantwoording TSN**

  Het vijfde hoofdthema gaat over de risico's en onzekerheden rondom de uitvoering van de plannen. Dit thema gaat onder meer over het beeld van het bedrijf, de borging van het behalen van de gestelde doelen en de behoefte aan financiële voorwaarden en garanties.

3. Toelichting reacties per thema

1. Doelen maatwerkafspraak

In ongeveer twee derde van de reacties wordt ingegaan op de doelen van de maatwerkafspraken. De reacties laten zien dat de verschillende doelen duidelijk worden herkend, maar dat de nadruk en toon verschillen per respondentgroep. Een grote groep van voornamelijk (oud-)werknemers en een deel van de omwonenden benoemt doelen zoals klimaat, leefomgeving en gezondheid vooral kort en ziet deze als logische onderdelen van de transitie. Een kleinere groep, voornamelijk omwonenden, betrokken burgers en maatschappelijke organisaties, reageert uitgebreider en kritischer op deze doelen en stelt vaker vragen bij de ambitie, onderbouwing en verwachte effecten. Daarnaast richt een beperkte groep respondenten zich vooral op doelen rondom de strategische positie en circulariteit.

Klimaat

Geen enkele respondent zegt tegen verduurzaming van de staalindustrie te zijn. Sommige respondenten zijn hooguit neutraal over het klimaat. Er zijn wel duidelijke verschillen wat betreft het belang van verduurzaming van de staalproductie en de prioriteit die het klimaat krijgt als doel van de maatwerkafspraken. Een dertigtal respondenten dat het klimaat benoemt doet dit kort en doorgaans instemmend. Dit betreft vooral (oud)werknemers en een deel van de omwonenden.

Een dertigtal respondenten, met name (oud-)werknemers, vindt het behoud van staalproductie en het klimaat belangrijk. Zij zien de reductiedoelstelling als ambitieus en noodzakelijk. Zo reageert een van de respondenten dat het belangrijk is voor Nederland om te kunnen blijven produceren met strenge milieuregels zodat ook het klimaat beschermd wordt. Ook wordt door respondenten die het klimaat als belangrijk doel ervaren een duurzamere toekomst voor de (klein)kinderen van de werknemers en omwonenden benoemd als reden waarom TSN moet verduurzamen.

Ruim een kwart van de respondenten, met name betrokken burgers en maatschappelijke organisaties, zijn kritisch over de klimaatdoelstellingen en geven aan dat CO2-reductie het belangrijkste doel van de maatwerkafspraken moet zijn. Zij stellen het klimaat boven het belang van staalproductie. Zij vinden de beoogde 57% CO2-reductie vaak te laag, te laat of te beperkt. Bijvoorbeeld door het ontbreken van reductiedoelen voor scope 2- en 3-emissies. Reacties die kritisch van aard zijn schrijven vaak uitgebreider over het klimaat.

Een vijftal respondenten vindt het goed dat het klimaat aandacht krijgt, maar dat verduurzaming niet moet overheersen. Enkelen van hen zien de beoogde reductiedoelstelling als te ambitieus. Zij stellen het belang van het behouden van staalproductie in Nederland of Europa boven het klimaat. Ook wordt benoemd dat Nederland door zijn kleine landoppervlak niet veel klimaatimpact heeft op de wereld.

Leefomgeving

Ongeveer een derde van de reacties gaat in op de impact van de bedrijfsactiviteiten van TSN op de leefomgeving. In reacties die overwegend instemmend zijn over de JLoI, wordt de leefomgeving meestal kort genoemd, vaak in combinatie met klimaat en gezondheid. Deze kortere verwijzingen komen van verschillende particuliere respondenten, waaronder (oud-)werknemers.

Een dertigtal is kritisch over de JLoI. Deze kritische reacties komen vooral van omwonenden, maatschappelijke organisaties en lokale overheden. Zij benoemen de hinder die zij op dit moment ervaren. Hierbij kan gedacht worden aan stof en roet op de ramen, het gebruik van staalslakken in de speeltuinen, (nachtelijke) geluidsoverlast en geurhinder. De respondenten vragen zich af of de maatregelen wel voldoende effect gaan hebben om de hinder te verminderen. Ook wordt door deze groep benadrukt dat de monitoring van de geur- en geluidshinder onafhankelijk moet worden uitgevoerd in plaats van door TSN.

Enkele respondenten plaatsen het belang van de leefomgeving en werkgelegenheid tegenover elkaar: een deel van de respondenten vindt werkgelegenheid belangrijker, terwijl anderen juist de kwaliteit van de leefomgeving prioriteren.

Gezondheid

Verbetering van de gezondheid wordt door alle groepen respondenten vaak genoemd als belangrijk doel. Ongeveer twee derde van de reacties die verbetering van de gezondheid benoemen, gaan hier kort op in en zijn overwegend instemmend over de JLoI.

Ongeveer een derde van de reacties is kritisch over de JLoI. Deze reacties komen vooral van omwonenden, maatschappelijke organisaties en lokale overheden. De respondenten uiten zorgen over de aanwezigheid van stoffen als benzeen, lood, zware metalen, dioxines en het vaker voorkomen van kanker, en vinden de gezondheidsdoelen te weinig onderbouwd of niet scherp genoeg geformuleerd. Enkele respondenten stellen bijvoorbeeld dat benzeen niet expliciet wordt benoemd in de JLoI, terwijl benzeen zeer kankerverwekkend is. Daarnaast wordt de stijging van dioxines als gevolg van de voorgestelde maatregelen door een vijftal respondenten expliciet benoemd als zeer onwenselijk. Deze respondenten zien hier graag maatregelen voor. Ook wordt de reductiedoelstelling van 35 procent minder fijnstofuitstoot door een tiental respondenten als voorbeeld genoemd van een doelstelling die hoger moet. Verder benoemt een tiental respondenten, waaronder omwonenden, maatschappelijke organisaties en lokale overheidsinstanties, dat er harde voorwaarden moeten komen om de gezondheid van de omgeving te waarborgen. Als laatste wordt als kritische reactie benoemd dat de overheid niet moet investeren in dit bedrijf omdat TSN ziektes veroorzaakt bij de (oud-)werknemers en omwonenden en daarom geen steun verdient.

Enkele respondenten, voornamelijk (oud-)werknemers, plaatst echter kanttekeningen bij het toeschrijven van gezondheidsrisico's aan TSN. Zij wijzen op andere factoren die kunnen leiden tot gezondheidsrisico's. Zij noemen hierbij rookgedrag in de regio of gevolgen van de nabijgelegen Polderbaan van Schiphol. Ook wordt verwezen naar gegevens van het pensioenfonds. Hieruit zou blijken dat gepensioneerden van TSN gemiddeld langer leven dan het landelijke gemiddelde.

Strategische positie

Ongeveer een kwart van de reacties gaat in op de strategische positie van TSN voor Nederland en Europa. Dit onderwerp komt vooral naar voren bij (oud-)werknemers, het bedrijfsleven, betrokken burgers en een deel van de omwonenden. Een groep respondenten die overwegend instemmend is over de JLoI benoemd de huidige geopolitieke verhoudingen als reden om TSN te behouden en te versterken.

Ook doen indieners van enkele reacties de suggestie om het staal van TSN te gebruiken voor de Nederlandse en/of Europese defensie en infrastructuur. Dit kan de autonomie van Nederland en de EU verstevigen. Instemmende reacties komen voornamelijk vanuit bedrijven. Bedrijven met een relatie tot TSN zien een wisselwerking tussen TSN en hun bedrijf die de strategische positie verder versterkt. Een enkele particulier noemt het belang van autonomie in staalproductie in een economische recessie.

Een tiental respondenten, voornamelijk maatschappelijke organisaties en betrokken burgers, reageert kritisch. Zo wordt er bijvoorbeeld gesteld dat de Europese strategische autonomie ook via andere staalproducenten kan worden geborgd, zoals in Zweden en Spanje. Zij vragen zich af of investeringen in TSN daadwerkelijk bijdragen aan de Nederlandse strategische positie. Verder accentueren enkele respondenten dat TSN een Indiase staalproducent is. Zo bevordert, deze subsidie niet de strategische positie van Nederland, maar die van India.

Circulariteit

Het doel om een meer circulaire economie te creëren komt in reacties van slechts enkele particuliere respondenten naar voren, waaronder van omwonenden, betrokken burgers en (oud-)werknemers, naar voren. Een deel van deze indienersvinden de afspraken rondom circulariteit onvoldoende uitgewerkt en missen specifieke doelstellingen. Enkele anderen zien de doelstellingen

wat betreft circulariteit graag hoger. Verder noemden enkele respondenten dat staal nooit volledig circulair kan worden.

2. Lokale economische impact

In ongeveer een derde van de reacties wordt ingegaan op de betekenis van TSN voor de regionale economie. Respondenten verschillen daarbij duidelijk van inzicht. Een grote groep, ongeveer twee derde van de reactie die hierop ingaan, waaronder voornamelijk (oud-)werknemers, ziet het bedrijf als een belangrijke werkgever en economische motor voor de IJmond. Een kleinere groep, ongeveer een vijfde van de reacties die hierop ingaan, waaronder voornamelijk omwonenden, betrokken burgers en maatschappelijke organisaties, benadrukt juist dat de aanwezigheid van deze zware industrie de regio beperkt in verdere ontwikkeling.

Werkgelegenheid TSN

Ongeveer de helft van de respondenten, waaronder voornamelijk (oud-)werknemers, omwonenden en een deel van het bedrijfsleven, benadrukt dat TSN al decennialang een belangrijke werkgever in de IJmond is. Volgens hen biedt het bedrijf niet alleen duizenden directe banen maar ook langdurige loopbaanmogelijkheden, specialistische functies en vakmanschap dat op andere plekken in Nederland weinig voorkomt. Deze respondenten zien TSN als een stabiele pijler onder de lokale werkgelegenheid. Ze spreken dan ook hun zorg uit dat sluiting of forse afbouw van de activiteiten van TSN zou kunnen leiden tot verlies van technisch-gekwalificeerd personeel en het verdwijnen van kennis, die daarna moeilijk weer terug te halen is. Verder stellen meerdere respondenten dat verduurzaming helpt om banen veilig te stellen. Zij vrezen dat zonder grote investeringen TSN op termijn niet meer kan concurreren met buitenlandse producenten die al overheidssteun ontvangen of met lagere milieunormen werken. Deze respondenten vinden dan ook dat de plannen uit de JLoI bijdragen aan behoud van werkgelegenheid.

Een kleinere groep respondenten, waaronder omwonenden, betrokken burgers en maatschappelijke organisaties, geeft echter aan dat werkgelegenheid volgens hen geen overtuigend argument is om het bedrijf financieel te ondersteunen. Volgens verschillende respondenten uit deze groep wordt de omvang van de lokale economische impact van TSN te hoog ingeschat. Verder wijzen deze respondenten er ook op dat de arbeidsmarkt in de regio momenteel krap is en dat er in sectoren als techniek, bouw en logistiek een structureel tekort aan personeel bestaat. Hierdoor menen zij dat veel werknemers relatief gemakkelijk elders aan de slag kunnen als functies bij TSN wegvallen. Volgens hen kan een gericht sociaal plan of omscholingstraject werknemers helpen om een overstap te maken naar andere sectoren.

Ook benoemen een paar respondenten dat werkgelegenheid niet zwaarder mag wegen dan de verantwoordelijkheid die de overheid moet nemen voor zijn burgers op het gebied van gezondheid. In deze groep wordt veelal erkend dat TSN belangrijk is voor de werkgelegenheid, maar dat dat niet een doorslaggevende rol mag hebben in het voortbestaan van het bedrijf.

Regionale economie

Ongeveer een derde van de respondenten, waaronder voornamelijk (oud-)werknemers en een kleiner deel lokale ondernemers en omwonenden, wijst op het grote economische netwerk rondom TSN. Zij denken hierbij aan onderhoudsbedrijven, transporteurs, installateurs en MKB-bedrijven. Enkele respondenten wijzen erop dat TSN een aanzienlijke bijdrage levert aan deze bedrijvigheid en daardoor indirect zorgt voor duizenden banen in de regio. Verder benoemt ongeveer een twintigtal respondenten, voornamelijk (oud-)werknemers, omwonenden en lokale ondernemers, het risico op regionale achteruitgang als TSN (deels) wegvalt. Zij benoemen daarbij de vrees voor de waardedaling van woningen, vertrek van bedrijven die afhankelijk zijn van opdrachten uit de staalproductie, en een verlies aan economische dynamiek in de regio.

Daartegenover staat een kleinere groep respondenten, voornamelijk omwonenden, betrokken burgers en maatschappelijke organisaties, die juist vindt dat TSN de regionale ontwikkeling beperkt. Zo wordt benoemd dat de regio door de vervuiling afkomstig van TSN minder

aantrekkelijk zou zijn voor nieuwe bedrijven, toerisme en woningbouw. Volgens deze groep levert een schonere leefomgeving op de langere termijn mogelijk meer economische vitaliteit dan het behouden van een zware industrie. Enkele reacties stellen alternatieve toekomstscenario's voor, zoals de ontwikkeling van een woonwijk, een innovatiecampus of andere vormen van gebiedsontwikkeling op het huidige terrein van TSN.

Verschillende respondenten, zowel instemmend, als kritisch op de JLoI, stellen dat een regionale transitie hoe dan ook nodig is. Voorstanders van de JLoI zien TSN daarbij als een belangrijke motor voor die transitie. Meerdere regionale bedrijven en ketenpartners geven in hun reacties aan dat de industrie in de IJmond alleen toekomstbestendig blijft als het staalbedrijf verduurzaamt. Zij benadrukken dat veel economische activiteiten in de regio nauw met TSN verweven zijn en dat de transitie kansen biedt om het industriële cluster te versterken. Critici van de JLoI vinden daarentegen dat een goede transitie juist begint bij het loslaten van zware industrie en dat er ruimte moet worden gemaakt voor andere vormen van bedrijvigheid, zoals innovatieve of circulaire ontwikkelingen. Dat sluit volgens hen beter aan bij een schonere en gezondere regio.

3. Staatssteun

In ongeveer twee derde van de reacties gaan respondenten in op de vraag of de overheid TSN zou moeten ondersteunen bij de verduurzaming, in welke omvang dat zou moeten gebeuren en onder welke voorwaarden. De meningen hierover lopen duidelijk uiteen. Een dertigtal respondenten die hierop reageert, vooral (oud-)werknemers en enkele bedrijven, ziet staatssteun als noodzakelijk om de transitie mogelijk te maken en de concurrentiepositie van TSN te behouden. Een kleinere groep, voornamelijk omwonenden, betrokken burgers en maatschappelijke organisaties, is kritisch en plaatst kanttekeningen bij de wenselijkheid, hoogte en rechtvaardigheid van publieke steun aan het bedrijf.

Subsidiabiliteit

De subsidiabiliteit (het in aanmerking komen voor publieke steun) van de verduurzaming en het schoner maken van de staalproductie in IJmuiden wordt in een dertigtal reacties uitgebreid besproken. De meningen lopen sterk uiteen over de vraag of de transitie van TSN in aanmerking komt voor subsidie. In bijna alle reacties van de (oud-)werknemers overheerst het standpunt dat subsidie noodzakelijk is om de transitie mogelijk te maken. Zij verwijzen daarbij regelmatig naar de historische rol van de overheid bij het bedrijf en zien een actieve bijdrage van de staat als vanzelfsprekend onderdeel voor de verduurzaming.

Daartegenover staat een twintigtal respondenten, voornamelijk omwonenden en betrokken burgers. Zij staan kritisch tegenover de subsidiering van TSN. Zij verwijzen naar eerdere incidenten rond de naleving van regels. Ook vrezen zij dat afspraken niet worden nagekomen. Voor deze groep is ook het buitenlandse eigenaarschap een belangrijk bezwaar: zij vrezen dat publieke middelen weglekken naar het buitenland en vinden dat de overheid voorzichtig moet zijn met het verstrekken van steun.

Evenredigheid subsidie

In een veertigtal reacties wordt de hoogte van de voorgestelde subsidie genoemd, de meningen hierover lopen sterk uiteen.

(oud-)Werknemers vinden het voorgestelde subsidiebedrag in een ruime meerderheid van de reacties voldoende of te laag. Een tiental respondenten ziet een investeringsverhouding van 50/50 tussen de staat en TSN als betere verhouding, gelet op de leefomgeving en klimaatdoelstellingen van de JLoI. Een kleinere groep (ongeveer vijf respondenten) vindt dat de overheid meer dan de helft van de investering zou moeten dragen, omdat veel van de baten niet bij TSN maar bij de omgeving terechtkomen. Zij noemen bijvoorbeeld een verhouding van 40/60 (TSN/overheid) als meer rechtvaardig.

Een tiental respondenten reageert op de haalbaarheid van de transitie met de voorgenomen overheidsbijdrage. Zo wordt bijvoorbeeld de verwachting uitgesproken dat de investeringen duurder uitvallen dan begroot, waardoor de voorgestelde omvang van de overheidsbijdrage niet hoog genoeg is.

Vanuit andere respondenten, waaronder omwonenden en betrokken burgers, wordt minder gesproken over de exacte hoogte van de beoogde overheidsbijdrage. Deze groep is principieel tegen het subsidiëren van TSN.

Businesscase TSN

Ongeveer een tiental respondenten gaat specifiek in op de gevolgen van de voorgestelde maatregelen uit de JLoI op de financiële positie van TSN. Zij benadrukken dat de voorgenomen veranderingen ingrijpend zijn en de kostenstructuur van het bedrijf behoorlijk kunnen beïnvloeden. Volgens deze groep is duurzame staalproductie duurder dan de huidige productiemethoden, onder meer omdat investeringen in schonere technieken en emissiereducerende installaties omvangrijk en kostbaar zijn. Zij vinden dat zulke investeringen ondersteuning verdienen, omdat het voor TSN anders moeilijk kan worden om in een internationale markt concurrerend te blijven.

Daarnaast is er een twintigtal respondenten, grotendeels (oud-)werknemers, omwonenden en enkele betrokken burgers, die zich minder technisch maar wel duidelijk uitspreekt over de financiële houdbaarheid van TSN. Binnen deze groep benadrukt ongeveer driekwart dat de maatwerkafspraken vooral moeten zorgen dat het bedrijf op de langere termijn winstgevend kan blijven. Zij vinden overheidssteun noodzakelijk om continuïteit op de lange termijn te waarborgen en de modernisering van het bedrijf mogelijk te maken.

Tegelijkertijd uit een kleinere groep respondenten, voornamelijk betrokken burgers en omwonenden, twijfels over de levensvatbaarheid van TSN. Die twijfels gelden nu en ook na de uitvoering van de plannen. Deze respondenten wijzen erop dat het succes van de voorgenomen productiemethoden sterk afhankelijk is van de beschikbaarheid van grote hoeveelheden betaalbare waterstof. Zij vragen zich af of TSN, zelfs met subsidie, op de langere termijn rendabel kan blijven wanneer cruciale voorwaarden onzeker zijn.

Gevolgen voor mededinging

In een veertigtal reacties worden de potentiële mededingingsgevolgen van de JLoI benoemd. Meer dan driekwart van deze reacties zijn afkomstig van (oud-)werknemers en zijn voornamelijk instemmend. Deze groep benadrukt dat andere grote Europese staalproducenten, zoals Thyssenkrupp en ArcelorMittal, substantiële overheidssteun ontvangen voor verduurzaming. Zij vinden de steun van de Nederlandse overheid daarom noodzakelijk om weer een gelijk speelveld te creëren. Ook verwijzen zij naar de hogere energieprijzen in Nederland, die volgens hen zonder subsidie kan leiden tot oneerlijk concurrentie.

Een kleine groep respondenten, voornamelijk betrokken burgers en enkele bedrijven buiten de staalsector, vraagt zich af of de subsidie voor TSN de beschikbare middelen voor verduurzaming van andere sectoren verkleint. Vanuit de bedrijven gaat slechts één reactie kritisch in op de voorgenomen maatwerkafspraken. De rest van de bedrijven reageert instemmend op de plannen.

Er zijn geen reacties ontvangen op deze internetconsultatie van andere staalproducenten zoals ArcelorMittal of ThyssenKrupp.

4. Projecten

In ongeveer een kwart van de ontvangen reacties wordt verwezen naar de projecten in de JLoI. Respondenten verschillen duidelijk in hoe zij deze projecten waarderen. (Oud-)werknemers zijn overwegend positief en zien de projecten als logische en uitvoerbare stappen binnen de transitie, waarbij zij benadrukken dat de gekozen technieken in de basis bewezen zijn en aansluiten bij ontwikkelingen binnen de internationale staalindustrie.

Omwonenden, betrokken burgers en maatschappelijke organisaties plaatsen vaker kanttekeningen bij de haalbaarheid, de snelheid van realisatie en de verwachte effecten van de projecten. Zij

vragen om aandacht voor de technische en organisatorische randvoorwaarden. Bijvoorbeeld de beschikbaarheid van energie, uitvoering op de voorgestelde schaal en mogelijke gevolgen voor leefomgeving en gezondheid. Binnen dit thema worden met name de technologische route (de DRP–EAF), maatregelen voor stof- en geluidsreductie, de inzet van CCS, het gebruik van groene energiebronnen en de omgang met reststromen zoals staalslakken en schroot genoemd.

DRP-EAF

De overstap naar staalproductie via DRP–EAF wordt in ongeveer een tiental reacties expliciet genoemd. (Oud-)werknemers beschouwen dit veelal als een belangrijke en richtinggevende stap, omdat deze techniek de mogelijkheid biedt om op termijn aanzienlijk minder CO_2 uit te stoten. Daarnaast sluit zij aan bij de toekomstige inzet van waterstof.

Een kleinere groep respondenten, vooral omwonenden en betrokken burgers, wijst juist op de risico's van deze route. Zij benoemen de afhankelijkheid van grote volumes betaalbare waterstof, de mogelijkheid van een *lock-in* wanneer aardgas wordt ingezet en de uitdaging om deze technologie op deze (grote) schaal toe te passen.

Milieumaatregelen (overkappingen, geluid)

Een ruim twintigtal respondenten onderschrijft het nut van de projecten die de gezondheid en de kwaliteit van de leefomgeving verbeteren door de uitstoot van fijnstof en geluid te verminderen. Maatregelen die de effecten van de fijnstofuitstoot verminderen zoals overkappingen worden door een twintigtal respondenten specifiek genoemd en door een groot deel hiervan als belangrijke maatregel gezien.

Tegelijkertijd reageert tiental respondenten kritisch, voornamelijk afkomstig van omwonenden en maatschappelijke organisaties. Zij benadrukken dat maatregelen vooral aan de bron genomen moeten worden en vrezen dat zichtbare maatregelen zoals windschermen of overkappingen mogelijk onvoldoende zijn. Daarnaast wijzen enkele respondenten op het risico dat bepaalde nieuwe installaties, zoals schrootsortering, extra geluidsoverlast kunnen veroorzaken.

Carbon Capture and Storage (CCS)

Door een twintigtal respondenten wordt CCS specifiek benoemd. De meningen over de toepassing van CCS lopen uiteen. In een groot deel van de reacties die op deze technologie ingaan, van voornamelijk (oud-)werknemers en enkele bedrijven, wordt gesproken over CCS als een pragmatische tussenoplossing totdat waterstof breed beschikbaar is. Een enkele respondent benoemt de mogelijkheid om de CO2-rijke gassen te gebruiken voor de productie van synthetische brandstoffen.

In de overige reacties, van voornamelijk betrokken burgers, omwonenden en maatschappelijke organisaties, wordt kritischer over CCS gesproken. De technologie moet volgens een paar reacties als 'tussenoplossing' geen prioriteit moeten krijgen. Verder stellen zij dat uitstootvrije productie zo snel mogelijk moet worden gerealiseerd met behulp van waterstof, omdat CCS niet bijdraagt aan de doelen op de lange termijn. Bij een paar respondenten is er onduidelijkheid en scepsis over wat er met de afgevangen CO_2 gebeurt. Bijvoorbeeld waar deze wordt opgeslagen en hoe ervoor wordt gezorgd dat de opgeslagen CO_2 niet weglekt.

Groene energiebronnen

De toepassing van groene energiebronnen wordt door een vijftigtal respondenten genoemd. De overgrote meerderheid van deze respondenten, verspreid over diverse groepen, reageert positief op de inzet van (groene) waterstof in het staalproductieproces. Wel bestaan er bij een aantal respondenten uit verschillende groepen zorgen over de prijs en beschikbaarheid van waterstof. Zo vermelden enkele respondenten dat het lang kan gaan duren voordat waterstof daadwerkelijk in de productie kan worden gebruikt.

Daarentegen zijn er ook respondenten, vooral (oud-)werknemers die benoemen dat de vraag van TSN naar waterstof als een aanjager kan fungeren voor het realiseren van de productie en infrastructuur van waterstof in Nederland. Een deel van de respondenten ziet de inzet van

biomethaan als een realistische tussenstap. Anderen benadrukken echter dat staalproductie niet afhankelijk moet worden van aardgas of biomethaan omdat dit de verduurzaming op de lange termijn kan vertragen.

Staalslakken

Staalslakken worden in een tiental reacties genoemd. De meningen hierover lopen uiteen. Een deel van deze respondenten ziet staalslakken als een permanent probleem dat niet of nauwelijks kan worden opgelost. Een ander deel ziet juist mogelijkheden voor verantwoord hergebruik, bijvoorbeeld in de bouw of de landbouw, mits dit op een veilige en gecontroleerde manier gebeurt.

Meerdere respondenten benadrukken dat er in de JLoI duidelijkere afspraken over staalslakken moeten worden gemaakt. Respondenten vinden dat de productie ervan moet stoppen of het moet duidelijk worden dat staalslakken zonder negatieve gevolgen voor volksgezondheid en milieu nuttig kunnen worden gebruikt. Een lokale overheidsorganisatie vindt dat er meer aandacht moet worden besteed aan hoe de kwaliteit van staalslakken verbeterd gaat worden. Ook is er een bedrijf dat informeert naar de mogelijkheden om proeven uit te voeren met de staalslakken die nu geproduceerd worden.

Gebruik van schroot

De verhoogde inzet van schroot in de DRP-EAF, die in een klein tiental van de reacties wordt genoemd, wordt gemengd ontvangen. (Oud-)werknemers reageren hier over het algemeen positief op: zij zien het als een logische stap binnen de verduurzaming en benoemen dat het flexibiliteit biedt in het productieproces.

Omwonenden en betrokken burgers zijn kritisch. Zij stellen vragen over de extra moeite die moet worden gestoken in de sortering van de inkomende schrootstroom, en de (geluids-)overlast die daarbij hoort.

5. Vertrouwen en verantwoording TSN

Een substantieel deel van de reacties gaat in op het vertrouwen dat respondenten hebben in TSN en de voorwaarden die nodig zijn zodat de transitie naar groenere, schonere en meer circulaire staalproductie succesvol kan plaatsvinden. Hoewel de meningen over TSN als bedrijf sterk uiteenlopen van positief tot negatief, benadrukken veel respondenten dat duidelijke afspraken en stevige garanties nodig zijn om vertrouwen in de transitie te houden.

Perceptie van TSN

De perceptie van TSN onder respondenten laat grote verschillen zien. Ongeveer de helft van de respondenten, met name (oud-)werknemers en een deel van de omwonenden, spreekt zich positief uit over de geschiedenis en maatschappelijke waarde van het bedrijf. Ook wordt door velen aangehaald dat het bedrijf in de afgelopen jaren substantiële verbeteringen heeft doorgevoerd en dat verdere verduurzaming logisch en haalbaar is. Enkele indieners zijn van mening dat de fabriek bij de schoonste van Europa hoort. Deze groep is vooral trots op het bedrijf en ziet TSN als een goede werkgever waar veel waardevolle kennis is gevestigd.

Daarentegen heeft ongeveer een derde van de respondenten, waaronder voornamelijk omwonenden, en daarna betrokken burgers en maatschappelijke organisaties, een negatiever beeld van het bedrijf. Zo wordt door deze groep vaak benoemd dat het bedrijf onbetrouwbaar is. Zij spreken bijvoorbeeld over gesjoemel met cijfers en vervalste rapporten. Er heerst onder deze respondenten weinig vertrouwen dat TSN uit zichzelf voldoende stappen zet om te verduurzamen. In deze groep zitten ook een tiental voorstanders van sluiting van (delen van) het bedrijf. De motieven hiervoor lopen uiteen: voor sommigen weegt vooral de ervaren onbetrouwbaarheid van het bedrijf mee. Anderen wijzen vooral op de negatieve impact van de staalproductie op de gezondheid van omwonenden. Ook twijfelen zij aan de haalbaarheid van de voorgestelde verduurzaming.

Borging van het behalen van de doelen

Onder de respondenten die zich uitspreken over het vertrouwen in TSN, voornamelijk omwonenden, betrokken burgers en maatschappelijke organisaties, geeft een dertigtal reacties aan dat de doelen van de JLoI strikt, transparant en afdwingbaar moeten zijn, zeker vanwege de hoogte van de subsidie. Zij geven aan dat vertrouwen in de uitvoering van de plannen niet vanzelfsprekend is en dat dit mede komt door ervaringen uit het verleden: zij noemen dat TSN eerder ook niet altijd zijn afspraken is nagekomen. Er is daarom binnen deze groep behoefte aan een duidelijk systeem van onafhankelijke monitoring, handhaving en controle. Deze behoefte leeft zowel onder respondenten die kritisch als overwegend instemmend naar de plannen kijken.

Zekerheden en garanties

Daarnaast spreekt ongeveer een twintigtal respondenten, voornamelijk omwonenden, betrokken burgers en maatschappelijke organisaties, uit dezelfde groep zijn zorgen uit over het risico dat de voorgestelde overheidsbijdrage verdwijnt naar het moederbedrijf in India of verloren gaat bij faillissement. Zij vinden de JLoI onvoldoende concreet en hebben een sterke behoefte aan financiële garanties dat TSN zijn beloftes zal nakomen. Deze financiële garanties zijn het verstrekken van een onderpand of terugbetaalconstructies wanneer TSN de doelen niet haalt. Er zijn ook andere ideeën voorgesteld, zoals het verbieden van winstuitkeringen tijdens de transitie, staatsdeelname of aandelenoverdracht als tegenprestatie, en harde afspraken dat de subsidie uitsluitend in en aan Nederland wordt besteed.

Overige reacties

Een aantal reacties valt onder de categorie ‘overig’. Deze reacties passen niet bij een van bovenstaande hoofdthema's.

Vertrouwen in de overheid

Ongeveer een dertigtal respondenten, voornamelijk omwonenden, betrokken burgers en maatschappelijke organisaties, geeft aan dat het vertrouwen in de overheid onder druk staat, waarbij de ernst van de geuite zorgen sterk varieert. De meer uitgesproken respondenten benoemen dat de overheid in het verleden te laat of onvoldoende heeft ingegrepen bij overtredingen door TSN. Daardoor is het gevoel ontstaan dat toezichthouders niet stevig of onafhankelijk genoeg optreden. Deze ervaringen voeden de indruk dat de overheid haar beschermde rol richting omwonenden onvoldoende heeft waargemaakt. Vooral omwonenden geven aan zorgen te hebben die hun vertrouwen in de nieuwe afspraken beïnvloeden.

Zorgen over democratisch proces van de internetconsulatie

Daarnaast wordt door enkele respondenten, voornamelijk door maatschappelijke organisaties, kritiek geuit op het democratisch proces van de internetconsulatie. Zij hebben het gevoel dat hun bijdrage slechts een formeel deel is van het proces zonder dat de reacties daadwerkelijk invloed hebben op de besluitvorming. Daarbij verwijzen enkele respondenten naar de uitgangspunten van de Aarhus-conventie. Volgens deze respondenten voldoet de huidige consultatie daar niet volledig aan. De informatie werd door hen als onvoldoende toegankelijk ervaren en de tijd om te reageren werd als te kort gezien. Deze respondenten stellen dat hierdoor geen volwaardige gebruik kon worden gemaakt van de inspraakmogelijkheid.